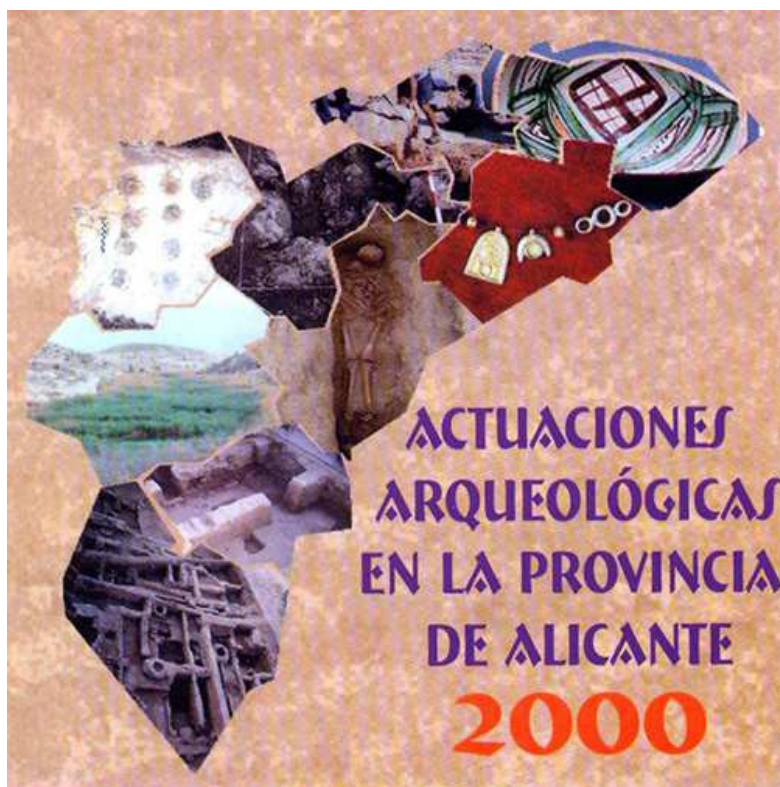

Vall de la Canal i la Sarga (Alcoi i Xixona)

Roderic Ortiz i Gisbert

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2000

Editores

Fernando E. Tintero Fernández y M.ª José Rodríguez Manzanque y Escribano
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2001

Depósito legal: A-772-2001

Nom de la intervenció:	Vall de la Canal i la Sarga
Municipis:	Alcoi / Alcoy i Xixona
Comarques:	L'Alcoià i L'Alacantí
Director:	Roderic Ortiz i Gisbert
Data de l'actuació:	10/1999 – 05/2000
Coordenades localització:	Nord 38° 40' 00" – Sud 38° 36' 20" – Est 0° 26' 15" – Oest 0° 31' 00"
Períodes culturals:	Epipaleolític, Neolític, Calcolític, Edat del Bronze, ibèric i romà
Material dipositat:	Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Moltó d'Alcoi
Tipus d'intervenció:	Prospecció arqueològica

DESENVOLUPAMENT DE LA INTERVENCIÓ

Des que l'any 1951 es descobriren les pintures de la Sarga (Alcoi) molts han sigut des d'aleshores els estudis i referències a aquest conjunt d'art rupestre prehistòric en la bibliografia arqueològica. Mancava però un treball integrador que analitzés l'entorn i el poblament associat a aquest jaciment. Així a mitjans de 1999 un grup d'estudiants i llicenciats de les universitats de València i Alacant, i vinculats al Museu Arqueològic d'Alcoi Camil Visedo Moltó (Roderic Ortiz, Germán Pérez, Llúcia Silvestre, Anna García, Francesc Duarte i Jeroni P. Valor), ens decidírem de realitzar el projecte d'investigació en comú "Context arqueològic de les pintures rupestres de La Sarga. Poblament i Paisatge", amb l'estudi de materials de fons de museus i una prospecció a la vall on es troben enclavades les pintures.

La vall de la Canal i la Sarga es troba entre Alcoi i Xixona, essent un dels passos que comunica l'Alcoià-Comtat amb la costa pel port de la Carrasqueta (1020 m) i amb l'interior per la foia de Castalla. Envoltada de serralades amb altures superiors a 1200 m s. n. m. forma una unitat geogràfica amb una altitud mitjana de 800-850 m s. n. m. Els passos menys dificultosos els localitzem a l'oest, la foia de Castalla, i cap al nord, mas de la Pastora i barranc de la Batalla. Aquest últim és per on les escasses i estacionals aigües superficials de la vall troben eixida cap al riu d'Alcoi, en l'anomenat rierol del Regall. El fons de la vall es presenta amb sòls amb capacitat d'us elevada, amb limitacions i

riscos d'erosió moderats. Agrícolament són adients per a una utilització moderadament intensiva, conjugada amb pràctiques de consolidació. Les vessants tenen majors limitacions i necessiten de major cura, cosa que dóna una capacitat d'ús agrícola mitjana.

Tenint en compte aquests condicionants geogràfics vam planejar una prospecció extensiva que tingués en compte les diferents bandes altitudinals i de productivitat agropecuària, alhora que revisàvem col·leccions dipositades al museu d'Alcoi. Si bé la recerca en tossals i abrics és inexcusable, ha sigut en les prospeccions en àrees planes on s'ha extret major informació inèdita. En línies generals, la dinàmica del poblament en els períodes que hem estudiat no ens ha donat revelacions massa noves. El patró d'assentament i la perceptibilitat dels jaciments ens mostren una tònica semblant a la de zones pròximes profundament estudiades, especialment a la de l'Alcoià-Comtat.

La Peña del Comptador, en un abric a la vessant esquerra del barranc de la Batalla, és el jaciment amb una adscripció cronològica-cultural més antiga, amb una indústria lítica epipaleolítica. També apareix, gràcies a un sondeig del 1984 efectuat per membres del museu d'Alcoi, l'únic fragment de ceràmica cardial de l'àrea. Per la ubicació i dimensió possiblement estem davant d'un refugi de membres d'una societat caçadora-recol·lectora, els quals controlaven un nínxol ecològic ric en fauna, pas d'animals entre la Canal i la vall d'Alcoi. El fragment de ceràmica cardial, si està ben ubicat, és un indicatiu de les primeres poblacions neolítiques, trobant-nos amb un vestigi d'epipaleolítics en procés de neolitització. En l'actualitat, està en fase d'excavació i estudi per l'equip del Dr. J. E. Aura.

La següent fase cultural detectada correspon a moments del III mil·lenari a. C., tant a la cova d'enterrament de la Pastora, suficientment coneguda, com al jaciment inèdit dels Planets, localitzat en uns bancals pròxims al caseriu de la Sarga, en una zona d'alt rendiment agrícola, on presumiblement tenim un lloc arqueològic format per l'hàbitat estable de societats d'economia de producció.

Però no serà fins a l'Edat del Bronze que puguem parlar d'una autèntica pressió antròpica sobre el medi. Seran assentaments més bé menuts, dalt de tossals assolats de les contraforts de les serralades que envolten la vall i amb terra cultivable propera: el Tossal de les Mamelludes a la zona meridional; Plans d'Enmig i Cornisa de l'Abric 3 a llevant; Clapissa del Mas de Romà i el Tossal del barranc de la Batalla al nord; i el Mas del Canonge controlant l'eixida de

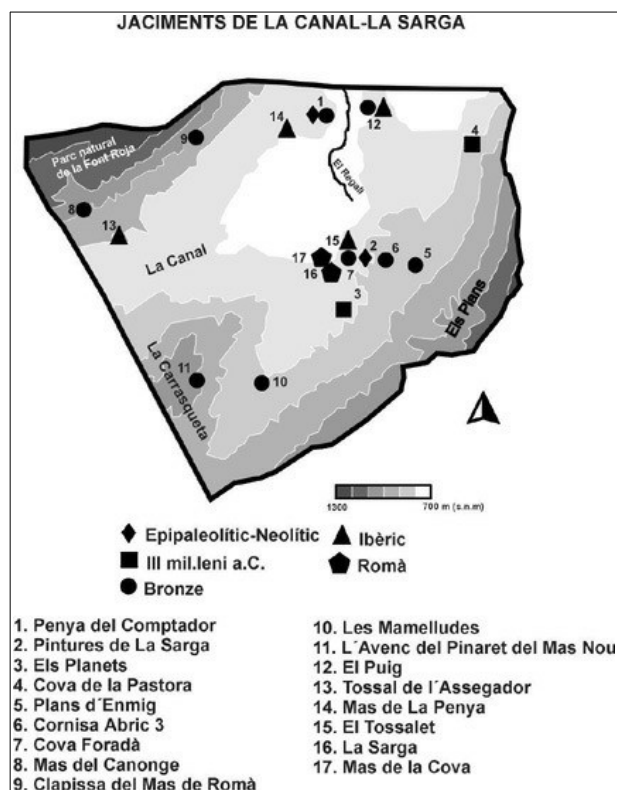
ponent. Menció especial mereixen tant l'Avenc del Pinaret del Mas Nou, a la vessant septentrional de la Carrasqueta, com la Cova Foradada, pròxima a les pintures de la Sarga, amb uns conjunts notables de ceràmica del Bronze tardà. Així com els estrats inferiors del Puig, jaciment cabdal en aquest moment, en una posició de frontissa entre valls, amb materials del Bronze final.

Si durant el Bronze és quan detectem una ocupació del territori *de facto*, de l'època ibèrica no tenim menys vestigis: jaciments en vessants o petits tossals amb una vocació clarament agrícola i ramadera. El Tossalet prop de les millors terres de la vall, al costat de l'actual caseriu de la Sarga; el Mas de la Penya als camps septentrionals; el Tossal de l'Assagador al trencament d'aigües entre la conca del Montnegre i la del riu d'Alcoi; i per suposat el Puig, important referent per a aquesta primera època, el qual anirà perdent pes respecte al jaciment veí de la Serreta a partir de finals del segle IV a. C. i sobre tot al segle III a. C.

Aquest model es desbaratarà amb el control romà del territori. El Tossal de l'Assagador, el Tossalet i el Mas de la Penya semblen continuar habitats al llarg del segle II a. C. i part del I a. C., fins que arribem a l'Alt Imperi amb un únic jaciment fins ara, que ens parla de la concentració de l'hàbitat: un conjunt de ceràmica romana al caseriu de la Sarga, amb una durada fins principis del segle II d. C. Seguidament apreciem un abandó de les zones baixes i nova muntada a zones més resguardades, en aquest cas al Mas de la Cova, amb materials que ens el data fins mitjans del segle IV d. C.

En definitiva, hem presentat un estudi arqueològic del poblament del territori de la vall de la Canal i la Sarga, arribant a les següents consideracions:

- a) Apreciem una continuïtat diacrònica en el poblament i l'aprofitament de recursos de la vall, si bé amb diferents models culturals.
- b) Les pautes culturals de cada època observades a l'àrea són semblants a les dels territoris pròxims.
- c) Els registre material arreplegat a la prospecció denota una major presència de despulles a les èpoques del Bronze i ibèrica, ja siga per un major poblament, ja siga per una major perceptibilitat de les mateixes.
- d) La Canal i la Sarga es presenta segons els indicis com una zona de contacte entre la conca del riu d'Alcoi i les terres interiors.

Distribució dels jaciments localitzats

Vista general de la vall de la Canal des de la serra dels Plans